

สรณคมน์ : จิตสำนึกของชาวพุทธ*

A REFUGE IN THE TRIPLE GEM : A FUNDAMENTAL MORAL CONSCIENCE FOR BUDDHISTS

พระมหาปณายุต ฐานรโต, พระมหาสมควร สุวณฺโณ, พระอนันตศักดิ์ กุศลจิตโต

Phramaha Panayut Thanarato, Phramaha Somkuan Suwanno, Phra Anantasak Kuslajitto

นักวิชาการอิสระ

Independent academic

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

Corresponding Author E-mail: mahapranayut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดประสงค์นำเสนอความสำคัญของการถึงสรณคมน์แบบชาวพุทธที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล การสร้างที่พึ่งทางจิตใจต้องอาศัยศรัทธาคือความเชื่อควบคู่กับปัญญาที่ถูกต้อง ชาวพุทธไม่ควรเชื่อในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือหวังพึ่งพาสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ การเชื่อในพระพุทธศาสนาควรเป็นการเชื่อด้วยปัญญา ไม่ใช่การเชื่อแบบงมงายหรือพึ่งพาพิธีกรรมต่างๆ ในทางที่เป็นอกุศล ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาจึงจัดเป็นกุศลจิต ซึ่งจะส่งผลต่อการคิด การพูดการกระทำทางกายที่เป็นสุจริตคือกุศล การปลูกฝังศรัทธาและปัญญาจะช่วยให้เป็นผู้มีความเชื่อและสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผลเกิดประโยชน์สุขทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมโดยรวม การถึงสรณคมน์ที่ถูกต้องต้องประกอบด้วย 1) เป็นสิ่งประเสริฐ 2) บริสุทธิ์ 3) นำให้ชีวิตเข้าสู่การมีศีลธรรม 4) ทำลายความหวาดกลัวต่อสิ่งไม่รู้ คือ ออกจากอวิชชา เป็นเสรีภาพ ส่วนสรณคมน์ที่ไม่สมบูรณ์นำไปสู่ความหลง ไม่ประเสริฐ ไม่บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยกุศลจิต ทำให้ชีวิตไม่ตั้งงามด้วยศีลธรรม และเกิดความหวาดกลัว

คำสำคัญ : สรณคมน์; จิตสำนึก; ชาวพุทธ; ศรัทธา

Abstract

This academic article aims to present the significance of refuge observing in the Triple Gem for Buddhists, which will lead to a proper and effective understanding and practice of the Buddha's teachings. Building a mental refuge requires faith called *Saddhā* accompanied by the right wisdom called *Paññā*. Buddhists should not believe in wrong things or rely on other belief

*Received April 1, 2025; Revised December 17, 2025; Accepted December 17, 2025

without Buddha, Dhamma, and Sangha. Belief in Buddhism should be based on wisdom, not blind faith or reliance on inauspicious rituals. Faith with wisdom is considered wholesome mental states called *Kusala-citta*, which will result in righteous thoughts, speech, and physical actions. Cultivating faith and wisdom will help Buddhists become the right believers who correctly and effectively practice the Buddha's teachings, leading to happiness for oneself, others, and society as a whole. Correct refuge must possess the following qualities: 1) it is noble, 2) pure virtue, 3) it guides life towards morality (*Sīla*), and 4) it eliminates fear of the unknown, freeing one from ignorance (*Avijjā*) and leading to liberation. In contrast, incomplete refuge leads to delusion, is ignoble, impure, lacks wholesome mental states, results in an immoral life, and generates fear.

Keywords : Refuge in the Triple Gem; Moral Conscience; Buddhists; Faith

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของสังคมไทยมากกว่า 2,000 ปี นับตั้งแต่ได้รับการเผยแผ่จากอินเดียในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3) และหยั่งรากลึกในประวัติศาสตร์ชาติไทย ผ่านการอุปถัมภ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่และเจริญรุ่งเรือง ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทรงแสดงความเลื่อมใสอุทิศตนต่อพระพุทธศาสนาถวายแผ่นดินเป็นพุทธบูชา และทรงปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนา ดำรงตนให้มีศีลธรรม เช่น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ทรงกู้ชาติโดยตั้งปณิธานเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่ทรงมุ่งอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เป็นหลักในการปกครอง (มหาเถรสมาคม, 2562) และประชาชนทั่วไปก็ได้เข้าศึกษาและปฏิบัติตน ดำเนินตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากมรดกทางศิลปวัฒนธรรมโบราณสถาน ค่านิยม และเป้าหมายของชีวิต ล้วนมาจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จนบางครั้งพระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์ประหนึ่งทรงเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนาทีเดียว ทรงให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาทุกๆ ด้าน ทั้งด้านศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนพิธี

ในมิติของการปฏิบัติสรณคมน์ หรือการถึงที่พึ่งในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นพุทธศาสนิกชน และเป็นรากฐานของจิตสำนึกที่ถูกต้องตามหลักธรรมสรณคมน์ไม่ใช่เพียงพิธีกรรม แต่เป็นการมอบกายและใจให้อยู่ภายใต้การนำของพระรัตนตรัย เพื่อพัฒนาชีวิตให้พ้นจากทุกข์และอวิชชา อย่างไรก็ตามในบริบทสังคมไทยที่มีการผสมผสานความเชื่อพื้นบ้าน เช่น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพิธีกรรมที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์มากกว่าหลักธรรม สรณคมน์มักถูกตีความในทางที่คลาดเคลื่อน บทความนี้จึงมุ่งสำรวจความหมายของสรณคมน์ ความสัมพันธ์กับจิตสำนึกของชาวพุทธและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถูกต้อง

พระพุทธศาสนาเป็นสรณะที่พึ่งได้จริงคนอาจพึ่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตให้พ้นภัย อย่างน้อยก็ให้พ้นภัยที่เกิดจากตนเอง เพราะตนไม่ประพฤติก่อภัยเวรขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา ฉะนั้นคนที่ต้องการสรณะที่พึ่งที่ถูกต้องที่จริงเมื่อได้พบพระพุทธศาสนา จึงมีศรัทธาความเชื่อ ปสาทะ ความเลื่อมใส และนับถือพระพุทธศาสนา ด้วยการถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อันรวมเรียกว่า พระรัตนตรัยหรือพระไตรรัตน์เป็นสรณะของตน ไตรสรณคมนี้นี้เป็นสาเหตุทำให้คนเป็นพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทุกประเภททั้งเด็กผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต ใครมีไตรสรณคมน์ก็เป็นพุทธศาสนิกชนขึ้นทันที เมื่อไตรสรณคมน์ขาดความเป็นพุทธศาสนิกชนก็ขาดทันทีเหมือนกัน ฉะนั้นจึงเป็นข้อสำคัญข้อแรกที่ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้อง(สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน, 2554)

วัตถุประสงค์ของการถึงเป็นสรณะก็คือพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ คำว่า พระรัตนตรัยหรือพระไตรรัตน์ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไตรวัตถุ วัตถุ 3 พระรัตนตรัยเป็นวัตถุที่ควรถึงเป็นสรณะโดยแท้ แม้เช่นนี้คนที่รู้จักพระคุณว่าเป็นรัตนะ ดวงแก้วอันประเสริฐที่มีคุณค่าเป็นสรณะที่พึ่งได้จริงก็ผ่านเลยไปเปล่าๆ ถึงจะได้พบพระองค์พระพุทธเจ้าเมื่อยังทรงดำรงอยู่ ก็ถือว่าไม่ได้พบเหมือนอย่างอุปกะอาชีวก คนที่รู้พระคุณว่าเป็นรัตนะอันประเสริฐจริง จึงจะรู้จักว่าเป็นวัตถุที่พึ่งถึงเป็นสรณะเหมือนอย่างพระปัญจวัคคีย์ เป็นต้น ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นรัตนการบ่อเกิดแห่งรัตนะอันประเสริฐทั้งปวง มีสาระแก่นสารบริบูรณ์เพียงพอที่จะเป็นสรณะที่พึ่งของชีวิตได้

หน้าที่ของชาวพุทธที่สำคัญคือ การศึกษาหลักธรรม การปฏิบัติตามหลักธรรม การบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยปฏิบัติได้ เช่น การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การอุปสมบท บริจาคทรัพย์เป็นทาน เป็นต้น จะเห็นว่าการร่วมพิธีกรรมหรือการร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ของชาวพุทธที่ดีด้วยเช่นกัน ที่จะช่วยทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง เพียงแค่เรามีส่วนร่วมในพิธีกรรมหรือเข้าไปเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาก็ถือได้ว่าเรามีส่วนร่วมในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีกด้วย และพิธีกรรมก็จะทำให้เราเข้าถึงหลักธรรมอันจะทำให้เกิดศรัทธาในศาสนา เกิดการประพฤติดนเป็นคนที่ละเว้นจากการทำความชั่ว นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนได้เป็นอย่างดีทั้งยังช่วยลดอาชญากรรมและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหากเริ่มให้การสนับสนุน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของประชาชนในชุมชนซึ่งถือเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของการปกครองก็น่าจะสามารถช่วยลดภาระหน้าที่ของภาครัฐในการส่งเสริมพุทธศาสนาลงได้

ชาวพุทธมีหน้าที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อความเจริญงอกงามทั้งทางโลกและทางธรรม รักษาพระธรรมคำสอนเอาไว้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ไปยาวนาน ด้วยการทำหน้าที่ของชาวพุทธแท้ ชาวพุทธต้องมีศรัทธา ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีความเชื่อ ความเคารพในพระรัตนตรัย คำว่า มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็หมายถึงว่ามีศรัทธาในพระรัตนตรัย ในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ศรัทธาในพระพุทธเจ้า หมายความว่า เราเห็นว่ามีบุคคลที่มีชีวิตที่ดีที่สุดเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างของการที่ได้เข้าถึงความจริงเข้าถึงความสมบูรณ์

แห่งศักยภาพของความเป็นมนุษย์เป็นเครื่องยืนยันว่ามนุษย์เราทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนได้ ศรัทธาในบุคคลที่ว่า มั่นใจว่ามีบุคคลที่มีความบริสุทธิ์ มีปัญญารู้แจ้ง เป็นแบบอย่างของมนุษย์ไว้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้ถึงความสมบูรณ์ พระพุทธเจ้านี้เดิมนั้นท่านก็เป็นมนุษย์นั่นเอง เหมือนกับเราทุกๆ คน แต่กลายมาเป็นพระพุทธเจ้าได้อย่างไร จากมนุษย์มาเป็นพระพุทธเจ้า ก็เพราะว่าได้รู้เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งหลาย คือ รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้กฎธรรมชาติ สิ่งทั้งหลายที่อยู่แวดล้อมเรานี้ก็เกิดมาจากธรรมชาติทั้งนั้น เมื่อมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ก็คิดที่จะดำเนินวิถีแก้ไขปัญหตามหลักอริยสัจ 4 ประการ คือ กำหนดทุกข์สืบหาสาเหตุแห่งทุกข์เล็งรู้ภาวะดับทุกข์ที่จะพึงบรรลุ แล้วปฏิบัติตามวิถีแก้ไขที่ตรงเหตุซึ่งพอดีที่จะให้บรรลุจุดหมาย เรียกว่ามรรคมีองค์ 8 การปฏิบัติเช่นนี้จึงจะเป็นทางพ้นทุกข์ที่แท้จริง

เนื่องจากมีเหตุผลพื้นฐานดังกล่าว ทั้งในด้านประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในสังคมไทย ที่พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกและได้รับการอุปถัมภ์อย่างต่อเนื่องจากพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนิกชนชาวไทย จนกลายเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของชาติ อีกทั้งยังเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ที่ช่วยยกระดับจิตใจของประชาชนให้ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของศีล คุณธรรม และปัญญาพร้อมทั้งจากสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันที่มีแนวโน้มตีความการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ในลักษณะที่เน้นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อพื้นบ้านมากกว่าการเข้าถึงเนื้อหาหลักธรรมซึ่งส่งผลให้ “สรณคมน์” ถูกลดทอนจาก “หลักแห่งการตื่นรู้และพัฒนาจิต” ให้เหลือเพียง “พิธีกรรมเพื่อความปลอดภัย” เท่านั้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะจัดทำบทความเรื่อง “สรณคมน์: จิตสำนึกของชาวพุทธ” เพื่อศึกษาและอธิบายความหมายที่แท้จริงของการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะพร้อมทั้ง ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสรณคมน์กับการสร้างจิตสำนึกของชาวพุทธ และเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในสังคมไทยร่วมสมัยอันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องและการปฏิบัติที่มีคุณค่าต่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ความหมายและความสำคัญประเภทของสรณคมน์สรณคมน์

โดยธรรมชาติมนุษย์เกิดมาในท่ามกลางของความไม่รู้จึงเกิดความหวาดกลัวในสิ่งต่างๆ จึงต้องแสวงหาสิ่งที่ทำให้ชีวิตและร่างกายดำเนินไปและหาพึ่งทางจิตใจดังคำสอนที่ปรากฏว่า

“มนุษย์มากมายแท้ ถูกภัยคุกคามเข้าแล้ว พากันยึดเอา ภูเขาบ้าง ป่าบ้าง สวนและต้นไม้

ศักดิ์สิทธิ์บ้าง เป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง แต่สิ่งเหล่านั้น ไม่เป็นที่พึ่งอันเกษม นั้นไม่ใช่สรณะอันอุดม คนยึดเอาสรณะอย่างนั้น จะพ้นไปจากสรรพทุกข์หาได้ไม่ ส่วนผู้ใดถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะมองเห็นด้วยปัญญาโดยถ่องแท้ ซึ่งอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุให้ทุกข์เกิดขึ้น ความก้าวล่วงทุกข์ และอริยมรรคมีองค์ 8 อันให้ถึงความสงบระงับทุกข์นี้แหละ คือสรณะอันเกษม นี่คือสรณะอันอุดม คนถึงสรณะอย่างนี้แล้วย่อมปลอดภัยพ้นจากทุกข์ทั้งปวง” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563)

การที่จะยึดอะไรเป็นที่พึ่งก็ตาม ถ้าไม่มีการพึ่งสติปัญญาของตนเองก่อนแล้ว ที่พึ่งนั้นถือว่าไม่เป็นที่พึ่งที่ให้ประโยชน์ไม่เป็นไปเพื่อดับความทุกข์ ไม่เป็นเพื่อความสุข ไม่เป็นที่พึ่งอันปลอดภัย สมจริงดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เมืองมาตุลา แคว้นมคธ ณ ที่นั้นทรงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่เกิด ภิกษุมิตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่งไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่งไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่ (ที.ป. (ไทย) 11/80/59) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระพุทธศาสนาเป็นสรณะที่พึ่งได้จริง คนอาจพึ่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตให้พ้นภัย อย่างน้อยก็ให้พ้นภัยที่เกิดจากตนเองเพราะตนไม่ประพฤติก่อภัยเวรขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา ฉะนั้นคนที่ต้องการสรณะที่พึ่ง ที่ถูกต้องที่จริงเมื่อได้พบพระพุทธศาสนา จึงมีศรัทธาความเชื่อ ปสาทะ ความเลื่อมใส และนับถือพระพุทธศาสนา ด้วยการถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อันรวมเรียกว่า พระรัตนตรัยหรือพระไตรรัตน์ เป็นสรณะของตน (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน, 2554) ไตรสรณคัมภีร์นี้เป็นสาเหตุทำให้คนเป็นพุทธศาสนิกชน ผู้นับถือพระพุทธศาสนาทุกประเภททั้งเด็กผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต ใครมีไตรสรณคัมภีร์ก็เป็นพุทธศาสนิกชนขึ้นทันที เมื่อไตรสรณคัมภีร์ขาดความเป็นพุทธศาสนิกชนก็ขาดทันทีเหมือนกัน ฉะนั้นจึงเป็นข้อสำคัญข้อแรกที่ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

การถึงสรณะ การยึดเอาเป็นที่พึ่งที่ระลึก หมายถึง การถึงรัตนะทั้งสาม (พระรัตนตรัย) คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก เรียกว่า สรณคัมภีร์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) (ในภาษาไทยบางที่พูดว่า “ไตรสรณคัมภีร์” แต่ในคัมภีร์ทั้งหลายใช้เพียงว่า “สรณคัมภีร์” การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะทำให้เรามีเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิตมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ มีแหล่งที่สาดส่องให้แสงสว่างแห่งปัญญาทำให้เกิดความมั่นใจ อบอุ่นใจ ปลอดภัย หายหวาดกลัว หายขุ่นมัว เศร้าหมอง มีจิตใจเบิกบานผ่องใสเกิดความเข้มแข็งที่จะทำความดีงาม ทำประโยชน์ให้สำเร็จเป็นการได้กัลยาณมิตรสูงสุด ที่จะขึ้นนำให้หลุดยังถอนตนจากบาปให้ก้าวไปในกุศล พ้นจากอบาย บรรลุภูมิที่สูงขึ้นไปจนถึงความสุขแท้ที่เป็นอิสระไร้ทุกข์ทั้งปวง ทั้งนี้จะต้องมีศรัทธาถูกต้องที่ประกอบด้วยปัญญา นับถือโดยมีความรู้ความเข้าใจชัดเจนและมั่นใจ มิให้สรณคัมภีร์นั้นเศร้าหมองด้วยความไม่รู้หรือเข้าใจผิดเพี้ยนหลงมกมายหรือไม่ใส่ใจ

การถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส ไม่ใช่พระสาวก ไม่ใช่เหล่าฤๅษี ไม่ใช่เทวดากล่าว กล่าวที่ไหน กล่าวที่อิสิปตนมิกทายวัน กรุงพาราณสี (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) -/39/7) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยพระยสบรรลพพระอรหันต์พร้อมกับสหายทั้งหลาย เมื่อพระอรหันต์ 61 องค์ กระทำการแสดงธรรมในโลกเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก กล่าวเพราะเหตุไร กล่าวเพื่อบรรพชาและเพื่ออุปสมบท อย่างที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ก็แลอุปสัมปทาเปกษะอันภิกษุพึงให้บรรพชา อุปสมบทอย่างนี้ ข้อแรกให้ปลงผมและหนวด ให้ครองผ้ากาสาเยะ ให้ทำผ้าห่มเฉียงบ่า ให้ไว้เท้าภิกษุทั้งหลาย ให้นั่งกระหย่ง ให้ประคอง

อัญชลี (ประนมมือ) ฟังสอนให้ว่าตามอย่างนี้ว่า “พุทฺธ สรณฺ คจฺฉามิ, ธมฺม สรณฺ คจฺฉามิ, สงฺฆ สรณฺ คจฺฉามิ” อนึ่ง ที่พระตถาคตมิได้ตรัสไว้มาแต่แรกเพราะเหตุไร ในที่นี้จึงว่าตรัสไว้เป็นข้อแรกเพราะเหตุที่เทวดาและมนุษย์พากัน เข้าสู่พระศาสนาด้วยเป็นอุบาสกบ้าง เป็นบรรพชิตบ้างด้วยทางนี้ ฉะนั้น จึงควรรู้วาทังคสัตตทธานี้ท่าน บุรพจารย์ทั้งหลายรวบรวมไว้ด้วยปิฎกทั้งสามยกขึ้นสู่ทางการบอกการสอน จึงว่าตรัสเป็นข้อแรกในขุททกปาฐะนี้ เพราะเป็นทางเข้าสู่พระศาสนา

พระรัตนตรัยที่ชื่อว่า สรณะ เพราะกำจัด อธิบายว่า บิพ ทำลาย นำออก ดับภัยคือความกลัว ความหวาด สะดุ้ง ทุกข์ ทุกคติ ความเศร้าหมอง ด้วยการถึงสรณะนั้นนั่นแล ของคนทั้งหลายที่ถึงสรณคมน์ พระพุทธเจ้า ชื่อว่า สรณะ เพราะกำจัดภัยของสัตว์ทั้งหลาย ด้วยการให้เข้าถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และนำออกจากสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พระธรรม ชื่อว่า สรณะ เพราะให้สัตว์ข้ามพ้นกันดารคือภพ และให้ความโปร่งใจ พระสงฆ์ ชื่อว่า สรณะ เพราะ กระทำสักการะแม้เล็กน้อย ให้กลับได้ผลอันไพบูรณ์ เพราะฉะนั้นพระรัตนตรัยจึงชื่อว่า สรณะ (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) - /10/11) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้ใดก็ตามถ้าหากไม่มีใจเลื่อมใส แม้ปากจะว่าไปสัก 100 ครั้ง หรือแม้ยิ่งกว่านี้ ก็หาชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้มีสรณคมน์ไม่ และโดยทำนองเดียวกันนั้น หากมีใจเลื่อมใสแม้ไม่มีการเปล่งวาจาออกมาว่า พุทฺธ สรณฺ คจฺฉามิ เป็นต้น ก็ชื่อว่า มีสรณคมน์ นั้นเทียว กล่าวง่ายๆ ว่าจิตใจที่ ประกอบด้วยความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสำคัญ ก็ความเลื่อมใสนี้เป็นสภาวะของ ศรัทธาก็แต่ว่าศรัทธาจะต้องเป็นไปคู่กับปัญญาหรือว่ามีปัญญากำกับจึงจะเป็นการถึงพระพุทธเจ้า เป็นต้น ใครก็ตาม เป็นผู้มิจิตประกอบด้วยศรัทธาเลื่อมใส ในพระรัตนตรัย ผู้นั้นแหละ ชื่อว่าผู้ถึงสรณะ ศรัทธานั้นต้องเป็นศรัทธาที่ ประกอบด้วยปัญญา

สรณคมน์ที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความประเสริฐ พระรัตนตรัยเป็น สิ่งสูงสุดที่มีคุณค่าเหนือสิ่งอื่น 2) ความบริสุทธิ์คือ สรณคมน์นั้นต้องเป็นสิ่งปราศจากกิเลสและความหลงผิดไม่ นำไปสู่ความโลภ โกรธและความหลงต่างๆ ทำให้จิตกลายเป็นทาส 3) การนำไปสู่ศีลธรรม คือ เป็นแนวทางให้ชีวิต อยู่ในกรอบแห่งความดีงาม ทำให้สังคมเกิดความสงบ ดีงาม มีอัตลักษณ์ที่เป็นตัวของตนเอง 4) การขจัดความ หวาดกลัว คือการถึงสรณคมน์นั้นต้องช่วยให้พ้นจากอวิชชาและความกลัวในสิ่งที่ไม่รู้ ทำให้เป็นคนเป็นไทยไม่เป็น ทาส กลายเป็นเครื่องมือ

ประเภทแห่งการถึงสรณะ การถึงสรณะมี 2 ประเภท (อง.เอก.อ. (ไทย) /289 -290) (มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ ที่เป็นโลกุตรประเภท 1 ที่เป็นโลกียะประเภท 1 ใน 2 ประเภทนั้นเป็นการจัด ตามระดับของการปฏิบัติและการหยั่งรู้

1) โลกียะสรณคมน์ คือ การถึงที่พึ่งของปุถุชนทั่วไปที่มีศรัทธาในพระรัตนตรัย โดยมุ่งข่มกิเลสและพัฒนา จิตใจให้มั่นคง ตัวอย่างเช่น การสวดมนต์ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งในชีวิตประจำวัน

2) การถึงสรณะที่เป็นโลกุตระ ข้อนี้สำหรับผู้ให้เห็นอริยสัจแล้วคือเป็นพระอริยบุคคล โดยอารมณ์มีพระ นิพพานเป็นอารมณ์ โดยกิจย่อมสำเร็จในพระรัตนตรัยทั้งสิ้น ด้วยการตัดขาดอุปกิเลสด้วยสรณคมน์ในมรรคขณะ

การถึงสรณะที่เป็นโลกียะสำหรับพวกปุถุชน โดยอารมณ์มีพุทธคุณเป็นต้นเป็นอารมณ์ ย่อมสำเร็จด้วยการ ช่มอุปกิเลสด้วยการถึงสรณะแล. ท่านทั้งหลายพึงทราบว่า สรณคมน์ประเภทโลกียะนี้ ถึงความนับว่าสำเร็จแล้ว การถึงสรณะนี้นั้นเป็นไปโดยอาการ 4 คือ 1) โดยการมอบถวายตน 2) โดยความเป็นผู้มีรัตนตรัยเป็นเบื้องหน้า 3) โดยเข้าถึงความเป็นศิษย์ 4) โดยการนอบน้อม ใน 4 อย่างนั้น ที่ชื่อว่าการมอบถวายตน ได้แก่ การสละตนถวายแด่ พระพุทธเจ้าเป็นต้น อย่างนี้ว่า “ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปข้าพเจ้าขอมอบถวายตนแด่พระพุทธเจ้า แต่พระธรรม แต่ พระสงฆ์” ที่ชื่อว่าความเป็นผู้มีรัตนตรัยเป็นเบื้องหน้า ได้แก่ความเป็นผู้มีรัตนตรัยเป็นเบื้องหน้าอย่างนี้ว่า “ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้ามีพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นเบื้องหน้า ขอท่านทั้งหลายจงทรงจำข้าพเจ้าไว้” ที่ชื่อว่า เข้าถึงความเป็นศิษย์ ได้แก่ การเข้าถึงความเป็นศิษย์อย่างนี้ว่า “ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าเป็น อันตเวาสิก (ศิษย์) ของพระพุทธเจ้า ของพระธรรม ของพระสงฆ์ ขอท่านทั้งหลายจงทรงจำข้าพเจ้าไว้” ที่ชื่อว่า ทำ ความนอบน้อม ได้แก่ การทำความเคารพอย่างยิ่งในพระพุทธเจ้าเป็นต้นอย่างนี้ว่า “ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปข้าพเจ้า ขอกระทำการอิภวาท การลุกขึ้นรับ อัญชลีกรรม สามิจักรกรรมแด่วัตถุ 3 มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นเท่านั้น ขอท่านทั้งหลาย จงทรงจำข้าพเจ้าไว้” ดังนี้ เมื่อทำอาการ 4 อย่างนี้แม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นอันรับการถึงสรณะแล้วทีเดียว

สรณคมน์ประเภทโลกุตตระ (มูลนิธิปราณี สำเร็จราชย์, 2549) เป็นของพระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระ โสดาบัน เป็นต้น ในขณะที่ท่านเหล่านั้นทำมรรคให้เกิดขึ้นได้ มรรคจิตคือจิตที่พร้อมเพรียงด้วยองค์มรรค 8 เหล่านั้น ย่อมเป็นไปพร้อมกับศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส ล้วนเป็นโลกุตตรธรรม มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ ส่วนสรณ คมน์ประเภทโลกียะ เป็นของปุถุชนทั้งหลายนั้นเทียว ย่อมเกิดแก่ปุถุชนผู้ได้สัจธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าหรือ เรียนปริยัติแล้วเกิดศรัทธาในคุณของพระรัตนตรัย เป็นศรัทธาที่เป็นไปกับปัญญาความรู้ ความเห็นอย่างถูกต้องใน พระรัตนตรัย

สรุปได้ว่า การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ (สรณคมน์) คือหัวใจของการเป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง มิใช่เพียง การกล่าวคำปฏิญาณเชิงพิธีกรรม แต่คือความเชื่อมั่นด้วยปัญญาว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งสูงสุดใน การพ้นทุกข์ สรณคมน์จึงช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้มั่นคง ขจัดความหวาดกลัว และนำไปสู่การดำเนินชีวิตตามหลัก อริยสัจ 4 และมรรคมงคล 8 การถึงพระรัตนตรัยมีทั้งระดับโลกียะของปุถุชน และโลกุตตระของพระอริยบุคคล ผู้ ถึงสรณะย่อมชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนโดยสมบูรณ์ และสามารถดำเนินธรรมจนถึงความพ้นทุกข์ได้จริง

หน้าที่ของชาวพุทธ

สังคมไทยมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานพระพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้านและศาสนาอื่น เช่น ลัทธิ พราหมณ์และความเชื่อเรื่องผี ทำให้ชาวพุทธในไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก

1) กลุ่มที่ยึดพระไตรปิฎก คือ กลุ่มที่ถือปฏิบัติตามคำสอนในพระไตรปิฎกและอรรถกถาไม่เชื่อในสิ่งนอก พระพุทธศาสนา เช่น ผีหรือพิธีกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักธรรม

2) กลุ่มที่ผสมผสานความเชื่อพื้นบ้าน คือกลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนาควบคู่กับการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การไหว้ศาลพระภูมิหรือการขอพรจากพระพุทธรูปในลักษณะที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์มากกว่าการปฏิบัติธรรม

การผสมผสานนี้สะท้อนถึงจิตสำนึกที่หลากหลาย ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การตีความสรณคมน์ในทางที่คลาดเคลื่อน เช่น การมองพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่บันดาลโชคลาภแทนที่จะเป็นแนวทางพัฒนาตนเอง

เมื่อชาวพุทธบางกลุ่มยึดติดกับพิธีกรรมหรือความเชื่อที่ไม่สอดคล้องกับหลักธรรม เช่น การบนบานศาลกล่าวหรือการหวังพึ่งสิ่งภายนอก อาจเกิดความผิดหวังเมื่อไม่สมหวัง ส่งผลให้เสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ในอดีตที่อินเดียพระพุทธศาสนาเสื่อมลงส่วนหนึ่งเพราะการผสมผสานกับลัทธิอื่นจนสูญเสียแก่นแท้ในไทยเอง หากไม่มีการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องอาจเกิดความเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนาไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้

การถึงสรณคมน์ที่ถูกต้องช่วยปรับจิตสำนึกของชาวพุทธให้มุ่งสู่การพึ่งตนเองตามหลัก “อตตาคิ อตตโน นาโถ” (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน) โดยเน้นการทำความดีและการปฏิบัติธรรม แทนการพึ่งพาอำนาจภายนอก การปลูกฝังจิตสำนึกนี้ควรเริ่มตั้งแต่เยาวชน ผ่านการศึกษาพระพุทธประวัติและหลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 หรือศีล 5 เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่ตามมา ชาวพุทธต้องปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ โดยแสดงเป็นพุทธมามกะ คำว่า มามกะ (ขุมหา.อ. (ไทย) 65/494-495) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่ ผู้นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ของเรา คือบุคคลผู้นั้นยอมนับถือพระผู้มีพระภาคเจ้าของเรา พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงกำหนด บุคคลนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สุคตศาสดาตรัสคาถาประพันธ์ว่า “ชนทั้งหลายเป็นผู้โง่ทึบ กระด้าง พุดพล่อย กริตราย มีมานะจัด มีจิตไม่ตั้งมั่น ชนเหล่านั้นย่อมไม่องอาจในธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงแล้ว ส่วนชนทั้งหลายเป็นผู้ไม่โง่ทึบ ไม่พุดพล่อย มีปัญญา ไม่กระด้าง มีจิตตั้งมั่นดี ชนเหล่านั้นแลย่อมองอาจในธรรม อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงแล้ว” พุทธมามกะละความยึดถือว่าของเราด้วยตัณหา สละคืนความยึดถือว่าของเราด้วยทวิภูลิ ไม่พึงเป็นผู้มีความยึดถือว่าของเรานั้นเป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า พุทธมามกะ ไม่ควรน้อมไปเพื่อความยึดถือว่าของเรา

การแสดงตนให้ปรากฏว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้ทำกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เป็นกิจจำทำในสมัยนั้นอันเป็นคราวที่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นใหม่ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2558) เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนละลัทธิเดิมรับเอาพระพุทธศาสนาไว้เป็นที่นับถือวิธีแสดงมีต่างกัน โดยสมควรแก่บริษัถ์ดังนี้

1. ผู้เป็นบรรพชิตภายนอกมาก่อนแล้ว กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ พระศาสดาทรงรับด้วยพระวาจาว่า “มาเถิดภิกขุ ธรรมกล่าวดีแล้ว จงประพาสพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด” หรือเพียงว่า “มาเถิดภิกขุ จงประพาสพรหมจรรย์เถิด” ภิกขุที่ทรงรับใหม่นั้น ถือเพศตามเป็นเสร็จ คฤหัสถ์ผู้ปรารถนาจะเป็นภิกขุ แสดงตนและทรงรับเหมือนอย่างนั้น

2. ผู้ขอบรรพชาอุปสมบทต่อพระสาวก รับถือเพศตามก่อนแล้ว ล้วนมาจากถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะคือที่ระลึกนับถือ 3 หนเป็นเสร็จ

3. ภายหลังใช้วิธีที่ 2 รับเป็นสามเณร สงฆ์ประกาศรับเป็นภิกขุ

4. คฤหัสถ์ผู้ไม่ปรารถนาจะบวช ล้วนมาจากถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ปฏิญญาตน ชาย เป็นอุบาสก หญิงเป็นอุบาสิกา ล้วนจากอย่างอื่นอันมีใจความอย่างเดียวกัน เช่น ขอถวายตัว ขอรับเอาเป็นที่พำนัก ขอเข้าเป็นศิษย์ หรือไม่ได้ลั่นวาจาแต่สำแดง ความนับถืออย่างสูงให้ปรากฏ เช่นในบัดนี้กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ท่านว่าใช้ได้ ทำข้อหลังดูเหมือนเพียงได้ความรับรองว่าเป็นผู้นับถือ

การปฏิญญาตนเป็นผู้นับถือพระศาสนา ไม่จำทำเฉพาะคราวเดียวทำซ้ำๆ ตามกำลังแห่งศรัทธาและเลื่อมใสก็ได้ เช่น พระสาวกบางรูปภายหลังแต่ได้รับอุปสมบท ล้วนจากว่า “พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้าๆ เป็นสาวก” ดังนั้นก็มีอุบาสกประกาศตนคนหนึ่งแล้ว จะประกาศซ้ำอีกก็มีเมื่อการถือพระศาสนาไม่เป็นเพียงเฉพาะตัวถือกันทั่วทั้งสกุลและสืบชั้นลงมา มารดาบิดายอมนำบุตร ธิดาของตนให้เข้าพระศาสนาที่ตนนับถือ ตั้งแต่ยังเป็นเด็กอ่อนไม่รู้จักเตียงสา มีเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถาว่านิมนต์พระสำหรับสกุลไปแล้วขอให้ขนานชื่อและให้สักขาบทแก่เด็ก ขอให้ขนานชื่อไม่เคอะ ขอให้สักขาบทเคอะอยู่ หรือให้พอเป็นพิธีเท่านั้น ธรรมเนียมเมืองเราเจ้านายประสูติใหม่ นำเข้าเมื่อสมโภชวัน เดือนเจ็ดจึงออกมาหาพระสงฆ์ ถ้าเป็นพระกุมาร พระสังฆเถระผูกพระหัตถ์ด้วยสายสิญจน์ ถ้าเป็นพระกุมารีพาดสายสิญจน์ไว้ที่มุมเบาะข้างบนแล้วพระสงฆ์สวดอำนวยพระพรด้วยบาลีว่า “โส อตถลทโธ หรือว่า สา อตถลทธา” โดยสมควรแก่ภาวะ บุตรธิดาของสกุลที่ไม่ได้ทำขวัญเดือน ดูเหมือนนำมาขอให้พระผูกมือให้เท่านั้น ความรู้สึกก็ไม่เป็นไปทางเข้าพระศาสนา เป็นไปทางรับมงคลเนื่องด้วยพระศาสนา นำเข้าพระศาสนาแต่ยังเล็ก เด็กไม่รู้สึกด้วยตนเองเมื่อโตขึ้น ที่เป็นชายจึงนำเข้าบรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นภิกขุที่เจ้าตัวได้ปฏิญญาตนและได้ความรู้สึกการนำและสำแดงซ้ำอย่างนี้เป็นทัฬหกรรม คือทำให้มันเช่นเดียวกับอุปสมบทซ้ำ

เมื่อความนิยมในการบวชเณรจัดจางลงพร้อมกันเข้ากับการส่งเด็กออกไปเรียนในยุโรป ก่อนแต่มีอายุสมควรบวชเณร “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปริวิตกว่าเด็กๆ จักหาได้ความรู้สึกในทางพระศาสนาไม่ จึงโปรดให้พระราชโอรสผู้มิได้เคยทรงผนวชเป็นสามเณร ทรงปฏิญญาตนพระองค์ เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา ก่อนเสด็จออกไปศึกษาในยุโรป ครั้นนั้นใช้คำสำแดงเป็นอุบาสกตามแบบบาลี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เป็นพระองค์แรกปฏิญญาตนพระองค์ตามธรรมเนียมที่ทรงตั้งขึ้นใหม่นั้น และใช้เป็นราชประเพณี ต่อมาได้ทราบว่าผู้อื่นจากพระราชวงศ์เห็นชอบตามพระราชดำริ” ทำตามบ้างก็มี ธรรมเนียมนี้แม้ได้ใช้นานมาแล้วยังไม่ได้เรียบเรียงไว้เป็นแบบแผน คราวนี้สมเด็จพระบรมปิตร พระราชสมภารเจ้าทรงพระกรุณาโปรดจะส่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมพฏพงษ์ศิริพัตร พระโอรสสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต กับหม่อมเจ้าอื่นๆ ออกไปศึกษาในยุโรป สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต มีพระ

ประสงค์จะให้พระโอรสได้ปฏิญาณพระองค์ในพระพุทธศาสนา ตามธรรมเนียมที่พระองค์ได้เคยทรงมา พระบิดาและพระญาติของหม่อมเจ้าอื่นก็ทรงดำริร่วมกัน เป็นอันว่าธรรมเนียมนี้ยังจักใช้ต่อไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงมีพระราชศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนานับตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ โดยเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศ “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ บรมจักรยาดิศรสันตติวงศ เทเวศรธำรงสุบริบาล อภิคุณูปการมหิตลาดุลเดช ภูมิพลนเรศวรางกูร กิตติสิริสมบูรณสวางควัฒน์บรมชัตติยราชกุมาร” ได้ทรงเข้าพระราชพิธีแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะเมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2509 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จากนั้นจึงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เวลา 16.00 น. ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสประกาศพระองค์เป็นศาสนูปถัมภกว่า “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ แต่เดิมมาข้าพเจ้าได้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส และได้เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะด้วยวิธีนั้นๆ อยู่แล้ว ฉะนั้น บัดนี้ ข้าพเจ้าได้เถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้วจึงขอมอบตัวแด่พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้าและพระสังฆเจ้า จะได้รับการจัดการให้ความคุ้มครองรักษาพระพุทธศาสนาโดยชอบธรรมตลอดไป ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงจำไว้ด้วยดีว่า ข้าพเจ้าเป็นพุทธศาสนูปถัมภกเถิด”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตนเป็นพุทธมามกะผู้ซึ่งเปี่ยมด้วยพระราชศรัทธาเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนา ทรงสืบทอดประเพณีทางพระพุทธศาสนา โดยเสด็จพระราชดำเนินไปในพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เคารพยึดมั่นในพระรัตนตรัย พรั่งพร้อมด้วยพระปัญญาอันสามารถเข้าพระราชหฤทัยในพระสัทธรรม เพื่อน้อมนำไปปฏิบัติโดยทรงตั้งอยู่ในธรรมและทรงดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พสกนิกรชาวไทยรวมถึงการที่ทรงเป็น “พุทธศาสนูปถัมภก” ทรงอุปถัมภ์ค้ำชูจรรโลงพระพุทธศาสนา ทรงอุปถัมภ์และส่งเสริมทุกศาสนาในประเทศไทยด้วย

นอกจากการถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งแล้ว หน้าที่ของชาวพุทธควรรักษาศีล อย่างน้อยควรรักษาศีล 5 หรือเบญจศีล ความประพฤติชอบทางกาย วาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย พระพุทธศาสนาให้มีการรักษาศีล 5 คือ หลักการที่เป็นเหมือนพื้นฐานของสังคม ผู้มีศัลยกรรมได้รับการสรรเสริญและชื่อเสียงทุกเมื่อ (ขุ.เถร.อ. (ไทย) - /52/402) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงชำระศีลให้บริสุทธิ์ สวรรค์เป็นเครื่องกั้นความทุจริต ทำจิตให้ร่าเริงเป็นท่าที่หยั่งลงมหาสมุทร คือ นิพพานของพระพุทธเจ้าทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงชำระศีลให้บริสุทธิ์ ศีลเป็นกำลังหาเปรียบมิได้ เป็นอาวุธอย่างสูงสุด เป็นอารมณ์อันประเสริฐเป็นเกาะอันน่าอัศจรรย์ ศีลเป็นสะพานเป็นมหาอำนาจ เป็นกลิ่นหอมอย่างยอดเยี่ยม เป็นเครื่องลูบไล้ อันประเสริฐ บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศัลยกรรมหอมฟุ้งไปทั่วทุกทิศ ศีลเป็นกำลังอย่างเลิศ เป็นเสบียงเดินทางชั้นเยี่ยมเป็นพาหนะอันประเสริฐยิ่งนัก เป็นเครื่องหอมฟุ้งไปทั่วทิศานุทิศ คนพาลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นในศีล ย่อมได้รับการนิทาในเวลาที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้เมื่อตายไปแล้วย่อมได้รับ

ทุกขโหมันัส ในอบายภูมีย่อมได้รับทุกขโหมันัสในที่ทั่วไป อิธชนผู้มีจิตตั้งมั่นด้วยดีในศีล ย่อมได้รับการสรรเสริญในเวลาที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ครั้นตายไปแล้วก็ได้รับความสุขโสมนัสในสวรรค์ ย่อมรื่นเริงใจในที่ทุกสถานในโลกนี้ ศีลเท่านั้นเป็นยอดและผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุดในโลกนี้ ความชนะในมนุษยโลกและเทวโลก ย่อมมีได้เพราะศีลและปัญญา

ตามหลักพระพุทธศาสนาความเชื่อ คือศรัทธาต้องประกอบด้วยปัญญาคือเป็นญาณสัมปยุตจึงจัดเป็นศรัทธาที่เป็นกุศลจิต จำแนกเป็นศรัทธา 4 คือ

1. กัมมสัทธา คือ ความเชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา คือ ความเชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผลและผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกาตาสัทธา คือ ความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบสวैयाวิปากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดีทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564)

สรุปได้ว่า หน้าที่ของชาวพุทธคือการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะอย่างถูกต้องด้วยศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาโดยไม่หลงเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกหลักธรรม การเป็นชาวพุทธควรแสดงตนเป็นพุทธมามกะและรักษาศีลอย่างน้อยศีล 5 เพื่อความมั่นคงทางจิตใจและความดีงามของสังคม นอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึกตั้งแต่เยาว์วัยและเข้าใจหลักธรรมพื้นฐาน เช่น อริยสัจ 4 และศรัทธา 4 ประการเพื่อพัฒนาตนให้ถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน

วิเคราะห์สรณคมนักบิณฑิกของเยาวชนชาวพุทธ

พระศาสดาตรัสว่า “อัคริทัต บุคคลถึงวัตถุทั้งหลายมีภูเขเป็นต้นนั้นว่าเป็นที่พึ่งแล้วย่อมไม่พ้นจากทุกข์ได้เลย ส่วนบุคคลถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งย่อมพ้นจากทุกข์ในวัฏฏะทั้งสิ้นได้” (ขุ.ธ.อ. (ไทย) - /42/294) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้ทรงภาชิตพระคาถาเหล่านี้ว่า “มนุษย์เป็นอันมากถูกภัยคุกคามแล้วย่อมถึงภูเข ป่า อาราม และรุกขเจดีย์ ว่าเป็นที่พึ่ง สรณะนั้นแลไม่เกษม สรณะนั้นไม่อุดม เพราะบุคคลอาศัยสรณะนั้นย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ส่วนบุคคลใดถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ว่า

เป็นที่พึง ย่อมเห็นอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความกำเริบทุกข์และมรรคมรรค 8 อันประเสริฐซึ่งยังสัตว์ให้ถึงความสงบแห่งทุกข์ด้วยปัญญาชอบ สรณะนั้นแลของบุคคลนั้นเกษม สรณะนั้นอุดมเพราะบุคคลอาศัยสรณะนั้นย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้” ลักษณะมนุษย์เหล่านั้นๆ อันภยันั้นๆ คุณความอยากพ้นภัยหรือว่าอยากได้ลาภอยากมีบุตรก็ไปไหน ภูเขา ต้นไม้ ป่าไม้ อาราม รุกขเจดีย์ว่าเป็นที่พึ่งเป็นสรณะ สิ่งทั้งหมดนี้ไม่ใช่ที่พึ่งและสรณะอันสูงสุดถ้าอาศัยสิ่งเหล่านั้นเป็นที่พึ่งเป็นสรณะแล้ว ไม่อาจที่จะช่วยให้พ้นทุกข์ทั้งปวงได้

พระพุทธศาสนาในไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา โดยการแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งนับถือคำสอนในพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ชั้นรองคืออรรถกถา เป็นต้น จึงไม่เชื่อเรื่องภูตผีปิศาจและสิ่งต่างๆ นอกพระพุทธศาสนาหรือไม่ใช่คำสอนดั้งเดิม ไม่ได้ยึดถือเลื่อมใสในพิธีกรรมต่างๆ นอกคำสอนในพระพุทธศาสนาส่วนที่สองนับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านคือพวกที่นับถือพระพุทธศาสนาที่มีการผสมผสานกับความเชื่อในลัทธิและศาสนาอื่นเข้าด้วยกันจนเกิดมีพิธีกรรมที่มากมายตามมาให้มีความสำคัญต่อพิธีกรรมเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันมีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะของนักเรียนที่ไปทำบุญที่วัดในวันพระหรือการยอมรับพระพุทธเจ้าเป็นของตน เมื่อเข้าพิธีแล้วต้องมีการนำคำสอนไปประพฤติตามด้วยจึงจะได้ชื่อว่ายอมรับนับถือพระพุทธเจ้าจริง เรียกสั้นๆ ว่าเป็นหนึ่งในพุทธบริษัทคือ อุบาสก อุบาสิกา

เมื่อจะสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กก็สอนอย่างถูกต้อง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2554) ปลุกความเชื่อที่ถูกต้องให้แก่เด็ก ต่อมาถึงวาระครูอาจารย์สั่งสอนอบรมศิษย์ และพระภิกษุสามเณรอบรมกุลบุตรกุลธิดา เป็นต้น เมื่อผู้อบรมเหล่านั้นอบรมให้เกิดความเชื่ออย่างมีเหตุผลในทางต่างๆ ทั้งในทางโลกและทางธรรมก็จะทำให้เกิดศรัทธาที่ถูกต้องเป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อเพราะเชื่อด้วยความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง กล่าวโดยเฉพาะศรัทธาทางพระพุทธศาสนา เมื่ออบรมให้รู้ให้เข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีใช้เวทมนต์คาถาล้างอย่างทางไสยศาสตร์ มิใช่เป็นตำราทำนายโชคชะตาอย่างโหราศาสตร์ มิใช่เป็นตำราเล่นแร่แปรธาตุผสมธาตุ สร้างรถสร้างเรือสร้างปรมาณูเป็นต้นอย่างวิทยาศาสตร์ แต่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแสดงทางแห่งความบริสุทธิ์ไว้อย่างถูกต้องครบถ้วนซึ่งทุกๆ คนต้องปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะได้รับผลดีตามแต่จะปฏิบัติได้ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติก็ไม่ได้รับผล หรือไปทำชั่วทำผิดที่ตรงกันข้ามก็จักได้ผลชั่ว เพราะทุกๆ คนมีกรรมเป็นของของตนเอง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรมแล้วตรัสบอกเปิดเผยพระธรรมนั้นมิได้เป็นเทพเจ้าผู้สร้างผู้บันดาลให้ใครเป็นอะไร พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้วตามพระธรรม และช่วยบอกเปิดเผยพระธรรมมิใช่บอกให้อะไรอื่น เมื่อรู้เข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และปลุกศรัทธาอย่างถูกต้องให้เกิดขึ้นแล้ว ก็จักไม่หวังอะไรผิดๆ จากพระพุทธศาสนา เช่น หวังความศักดิ์สิทธิ์ป้องกันภัยต่างๆ ภายนอกอำนาจโชคชะตา เป็นต้น เมื่อหวังอะไรผิดๆ แล้วไม่ได้สมหวังก็จักเสื่อมความนับถือลงไป ฉะนั้น เมื่อมีศรัทธาที่ถูกต้องเมื่อหวังจะพ้นชั่วได้ดี ก็ไม่ต้องเสียเวลาไปอ่อนวอนบนบานศาลกล่าวอะไรที่โหด ถ้าจะอ่อนวอนก็อ่อนวอนตนเองให้เว้นจากการทำชั่วให้ทำความดีก็จักเป็นคนดีขึ้น และจักได้รับผลดีด้วยตนเอง บุคคลผู้มีหน้าที่ชักจูงศรัทธาแม้จะพยายามอบรมปลุกหรือปรับศรัทธาให้ถูกต้องเป็นผู้รับการอบรมที่ถูกต้องนั้น

คนตั้งปัญหานี้ถามตนเองและตอบให้ได้ด้วยตนเองว่า (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2554) บัดนี้เรามีศรัทธา คือมีความเชื่ออย่างไรในพระพุทธศาสนาว่า “เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของ พระพุทธปฏิมาซึ่งเป็นที่นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ใช่หรือไม่ เชื่อในความขลังของคาถาอาคมใช่หรือไม่ เชื่อในอาจารย์ผู้เสก คาถาใช่หรือไม่ เชื่อในการบนบานศาลกล่าวอ่อนวอนใช่หรือไม่” ถ้ามีความเชื่อดังเช่นที่กล่าวมาแล้วก็พึงรู้อย่างมิใช่ ศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาและอาจเป็นอันตรายแก่การนับถือพระพุทธศาสนา ดังเช่น เมื่อบนบานอ่อน วอนแล้วไม่ได้สมประสงค์ หรือต้องพลาดพลั้งวิบัติเสียหาย ก็เลยมหาว่าพระพุทธศาสนาช่วยอะไรไม่ได้เลย พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเสื่อมสิ้นไป ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาบางประเทศต้องเสียเอกราช และ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งในขณะนี้ ผู้ที่เชื่อในทางศักดิ์สิทธิ์หรือผู้ที่มุ่งกล่าวปรีกปรีาก็อาจกล่าวว่า พระพุทธศาสนาช่วยอะไรไม่ได้บางทีก็กล่าวหาว่าเป็นเครื่องถ่วงให้ล่าช้า ไม่เจริญเร็วเหมือนประเทศนอก พระพุทธศาสนา ศรัทธาที่ไม่ถูกต้องอาจเป็นอันตรายแก่การนับถือพระพุทธศาสนาอย่างนี้ เมื่อศรัทธาไม่ถูกต้อง ปสาทะก็ไม่ถูกต้องเหมือนกัน ฉะนั้น จึงจำต้องปรับปรุงศรัทธาให้ถูกต้องก่อน ว่าควรทำความเชื่อใน พระพุทธศาสนาอย่างไร ศรัทธาอย่างถูกต้องในพระพุทธศาสนามีดังนี้ว่า “เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง เชื่อว่าบุญ บาปมีจริง เชื่อว่าผลของบุญบาปมีจริง เชื่อว่าบุญบาปที่ตนทำเป็นของตนจริง”

ความเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในพระปัญญาของพระพุทธเจ้า ไม่สงสัยลังเลใจใน พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเป็นพระพุทธศาสนา ไม่สงสัยลังเลใจในพระสงฆ์โดยตรงกันข้ามยิ่งเกิด ความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ความเชื่อความเลื่อมใสนี้เกิดเพราะตั้งใจสดับรับฟังพระ ธรรมหรือศึกษาพระพุทธศาสนาให้รู้ซาบซึ้ง โดยเฉพาะให้รู้จักบุญบาปหรือกรรมดีกรรมชั่ว ยิ่งฟังคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า พิจารณาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ก็ยิ่งเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงเหมือนอย่างฟังคำสอนของครูเข้าใจแจ่ม แจ้งก็ทำให้เชื่อในภูมิรู้ของครูความเชื่ออย่างนี้เรียกว่า ตถาคตโพธิศรัทธา แปลว่า ความเชื่อความตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้า คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงนั่นเอง เป็นเหตุให้เชื่อในคำสั่งสอนของพระองค์ที่แสดงบาปบุญคุณ โทษ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้ององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง สอนให้ไม่เชื่ออะไรอย่างมง่าย ไม่สักแต่ว่าเชื่อตามๆ กันมาหรือเชื่อตามตำรา เชื่อข่าวลือ ไม่เชื่อถึงแม้ว่าบุคคลนั้น จะเป็นครูอาจารย์ก็ตาม การจะเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นจำเป็นต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว จึงเชื่อผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่แค่มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีปัญญา ประกอบด้วยการพัฒนาศรัทธาและปัญญาเป็นปัจจัยส่งเสริมซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์สรณคณานิคมิตติของจิตสำนึกเยาวชนชาวพุทธชี้ให้เห็นว่าหากขาดการปลูกฝังศรัทธา ที่ถูกต้อง เยาวชนอาจเข้าใจพระพุทธศาสนาในลักษณะของพิธีกรรมหรือความศักดิ์สิทธิ์ที่หวั่นผลภายนอก เช่น การ บนบานศาลกล่าวมากกว่าการพึ่งตนเองตามหลักอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ดังนั้น การสอนพระพุทธศาสนาแก่ เยาวชนจึงต้องเน้นให้เข้าใจว่าพระรัตนตรัยเป็นสรณะอันเกษมที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้จริง ด้วยการอบรมศรัทธาควบคู่

กับปัญญาให้ตระหนักว่าพระพุทธศาสนาเป็นทางแห่งการปฏิบัติ มิใช่เพียงความศักดิ์สิทธิ์เมื่อมีศรัทธาที่ถูกต้อง
เยาวชนจะรู้จักเชื่อในกรรม ผลของกรรมและเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงชีวิตต้องเกิดจากการกระทำของตนเอง

บทสรุป

สรณคัมม์ คือ การถึงที่พึ่งหรือการยึดพระรัตนตรัยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต สรณคัมม์จึงไม่ใช่การพึ่งพา
สิ่งภายนอกในเชิงวัตถุ แต่เป็นการยอมรับพระรัตนตรัยเป็นแหล่งแห่งปัญญาและความบริสุทธิ์ มีคุณลักษณะ 4
ประการ ได้แก่ 1) ความประเสริฐ 2) ความบริสุทธิ์คือ ปราศจากกิเลสและความหลงผิด 3) การนำไปสู่ศีลธรรม 4)
การจัดความหวาดกลัวช่วยให้พ้นจากอวิชชาและความกลัวในสิ่งที่ไม่รู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) โลภียะ
สรณคัมม์ การถึงที่พึ่งของปุถุชนทั่วไปที่มีศรัทธาในพระรัตนตรัย โดยมุ่งข่มกิเลสและพัฒนาจิตใจให้มั่นคง
ตัวอย่างเช่น การสวดมนต์ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งในชีวิตประจำวัน 2) โลกุตตรสรณคัมม์คือ การถึงที่พึ่งของ
พระอริยบุคคล สรณคัมม์เป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นพุทธศาสนิกชน ช่วยจัดความหลงมกมายในสิ่งที่ไม่ใช่ที่พึ่งที่
แท้จริง เช่น การบูชาภูเขา ต้นไม้หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสร้างความมั่นคงในจิตใจให้เผชิญหน้ากับความทุกข์ได้อย่าง
มีสติ ในบริบทสังคมไทยสรณคัมม์ยังเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงบุคคลกับชุมชนผ่านพิธีกรรมซึ่งช่วยเสริมสร้าง
จิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สังคมไทยมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานพระพุทธศาสนากับความ
เชื่อพื้นบ้านและศาสนาอื่น เช่น ลัทธิพราหมณ์และความเชื่อเรื่องผี ทำให้ชาวพุทธในไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก
1) กลุ่มที่ยึดพระไตรปิฎก ไม่เชื่อในสิ่งนอกพระพุทธศาสนา 2) กลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนาควบคู่กับการบูชาสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์แบบพื้นบ้าน เช่น การไหว้ศาลพระภูมิหรือการขอพรจากพระพุทธรูปในลักษณะที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์
มากกว่าการปฏิบัติธรรม การผสมผสานนี้นำไปสู่การตีความสรณคัมม์ในทางที่คลาดเคลื่อน เช่น การมอง
พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่บันดาลโชคลาภแทนที่จะเป็นแนวทางพัฒนาตนเอง

การถึงสรณคัมม์ที่ถูกต้องช่วยปรับจิตสำนึกของชาวพุทธให้มุ่งสู่การพึ่งตนเองตามหลัก “อตตาคิ อตตโน
นาโ” (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน) โดยเน้นการทำความดีและการปฏิบัติธรรม แทนการพึ่งพาอำนาจภายนอกผ่าน
การสร้างศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ที่เป็นรากฐานของสรณคัมม์ ได้แก่ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกะตา
สัทธา ตถาคตโพธิสัทธา ศรัทธาและปัญญาเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมกัน ศรัทธาเป็นแรงจูงใจให้เริ่มต้นปฏิบัติ ขณะที่
ปัญญาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและพัฒนาการปฏิบัตินั้นให้ถูกต้อง ดังนั้น ชาวพุทธสามารถนำศรัทธาและ
ปัญญามาใช้ในการตัดสินใจ เช่น การเลือกทำบุญด้วยการให้ทานที่เกิดจากเจตนาบริสุทธิ์แทนการทำบุญเพื่อหวัง
ผลตอบแทนหรือการฝึกสติในชีวิตประจำวันเพื่อควบคุมอารมณ์และการกระทำ

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2562). *พระราชกฤษฎีกาจัดด้านพระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- มูลนิธิปราณี สำเร็จราชย์. (2549). *ไตรสรณคมน์*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2554). *การนับถือพระรัตนตรัยของชาวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2563). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 51). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2558). *พุทธมามกะ: หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.